तत्कर्माङ्गम्[1] यच्चोपनयोत्तरकालीनमग्न्याधेयोत्तरकालीनं [च वक्ष्यते][2] तत्पुरुषधर्मः · यदीदमपि पुरुषधर्मत्वेनोपदिश्येत तत उपदिष्टस्योपदेशो [वक्ष्यमाणो]ऽनर्थकः स्यात् ॥ क्रत्वर्थपुरुषार्थयोश्चायं विशेषः पुरुषधर्मे सत्यवदने सति तदपचारे क्रतोः किमपि वैगुण्यं न भवति वैपरीत्ये च न सगुणत्वम् · क्रतुधर्मे पुनः सत्यवदने सति तदपचारे प्रयाजाद्यपचारऽइव क्रतोर्वैगुण्यं भवति अनपचारे च सगुणत्वम् । प्रायश्चित्तगतश्च विशेषः कर्माङ्गत्वे कर्माङ्गापचारनिमित्तं श्रौतं प्रायश्चित्तं भवति पुरुषार्थे स्मार्तसत्यवदनापचारे स्मार्तमेवेति । नन्वग्न्याधानोत्तरकालीनं यत्सत्यवदनम् तदपचारे श्रौतमपि प्रायश्चित्तं भवत्येव न तदर्थं पुनरेतत्सूत्रं कर्तव्यम् · सत्यम् · कर्मगतो य आग्वैदिकयाजुर्वैदिकत्वादिविशेषः तद्विनाशनिमित्तं विशिष्टं प्रायश्चित्तं यथा स्यादित्येवमर्थः पुनः कर्माङ्गत्वेनोपदेशः · तथा चाग्वैदिके सामिधेन्यनुवचनादौ कर्मणि क्रियमाणे यदि सत्यवदनापचारः स्यात् तदा होतृकं भूः स्वाहेति प्रायश्चित्तं भवति · याजुर्वैदिके प्रणीताप्रणयनपरिस्तरणादौ क्रियमाणे सत्यवदनापचारे तु भुवः स्वाहेति · सामवेदविहिते ब्रह्मत्वादिकर्मणि क्रियमाणे सत्यवदनापचारे तु स्वः स्वाहेति · पुरुषधर्मे पुनः स्वकर्ममध्ये तदपचारनिमित्तं प्रायश्चित्तं नैव प्राप्नोति क्रतुवैगुण्याभावात् व्यवधानाच्च ।

वृक्षारण्यौषधीनामश्नीयाद्वा ॥१३॥ अहर्भोजने नियमविशेष उक्तः इदानीमवसरे प्राप्ते सायाशने विशेष उच्यते । सायं वृक्षाणामाम्रादीनाम् आरण्यौषधीनां श्यामाककङ्गुप्रभृतीनां सम्बन्धि किंचिदश्नीयाद्वा यजमानः न वाश्नीयादिति विकल्पः[3] । प्रातर्होष्यमाणस्य द्रव्यस्य प्रतिषेधः मध्याशनेऽपि दृश्यते शाङ्खायनसूत्रात् (शा° ४. १. ३.) ।

आहवनीयगृहशाय्यधः ॥१४॥[4] रात्रौ सपत्नीको यजमानो भूमौ [शयीत] ।

गार्हपत्यस्य वा ॥१५॥ एतच्चाधःशय्यान्तं व्रतं यजमानस्य स्यात् तपस्त्वात्[5] ।

---

१) अन्यदुपनादि सर्वं पुरुषाङ्गम् · अत्र कर्माङ्गपुरुषाङ्गयोः प्रायश्चित्ते विशेषः क्रत्वङ्गापचारे श्रौतम् पुरुषाङ्गापचारे स्मार्तम् Mahâd. २) See ४. १५. ४. ३) अश्नीयादित्येकवचनाद्यजमानो न पत्नी · दिवा द्वितीयाशनस्य निषिद्धत्वादिदं सायाशनम् Mahâd. ४) नित्यखट्वाद्यपेक्षया अधः Ss. ५) सद्यःपक्षे गार्हपत्यगृहे शयनम् Mahâd.